

SOMOSKŐI Beáta

Emlékekben vagy (sohasem) jövőben

Folyton költözünk. Olykor nem hagyjuk el a teret, mégis más helyre jutunk. Valamikor az idősíkok között vándorlunk, a múltba vagy a jövőbe vágyunk. Szeretni, vágyani, melankolikussá vagy épp csalódottá válni, emlékezni – ezek az érzések határozzák meg Nyerges Gábor Ádám *Berendezkedés* című kötetének hangulatát. Az új és a régi által előhívott asszociációk kiteljesítik azt a motívumhálót, amely végigkalauzolja a befogadót a lírai én otthonosságkeresésében, költözésében és berendezkedésében.

A könyvet olvasva újra és újra rátalálhatunk ezekre a gondolatokra, és ezért hangsúlyos a kötetindító *Most, mikor*, amely címével és formájával is utal az idő meghatározó szerepére. A jelen és a múlt összekapcsolódása a *Berendezkedés* több írásában is (pl. *Fejlemények, Semmi sem változott*) központi szereppel bír. A szöveg nélküli a mondatok kezdetét és végét mutató karakterjelzéseket, ezáltal utal az idő folyamatosságára, így olyan bevezetést adja a kötetnek, amely feltételezi az előzményeket, hiszen valaminek történnie kellett előtte, amelynek ez a vers a következménye. Erre az érzésre utal a kezdő sor: „*most, mikor már elvonult a vihar*” (5. o.). *Az elvonulás* jelzi, hogy nem olyan régen ott tombolt, és a korábban történtek nyomai még megvannak. Elmúlt volta viszont a bizonytalanságot erősíti, ami az emlékek átírhatóságából fakad, s ez szintén jellemző a könyv több művében (pl. *Varázsütés, A meg nem érkezők*). A versben a *még* és a *már*

módosítószók váltják egymást, amely szintén hatványozza az idő szerepét.

Az idő és a tér kötetet átható szerepét viszi tovább a *Túloldal*, amely címében is jelzi a létezés és megtapasztalás helyének befolyásoló voltát, amelyre utalnak a mutatónévmasok és a határozószók. „Bizonyos tekintetben átértünk a túloldalra, / *mondom eleve kurzíván, mert már az első / kimondáskor magamtól idézek, van ez így, / mostanában egészen gyakran, ez nem probléma / mivel (most a tízédről lesz szó, úgyhogy figyelj)...*” (12. o.) Az indítás önreflexív sorai, illetve az én és a *te* egybefonódása (összemosódása) olyan megoldások, amelyek fókuszpontként szolgálnak a kötetben. A férfi-nő kapcsolat bevonása nem csak a szerelmi tematika egyéni hangú továbbvitele miatt fontos, hanem azért is, mert rájátszik a folyamatosan jelenlévő múltidézésre is. Ennek egyik legtömörebb és legsokatmondóbb példája a *Mi lett volna* című költemény. Az egyén emlékei felülíródnak a társ elbeszélései által, főként úgy, hogy olykor a lírai én alakja, vershelyezete is lassan körvonalazódik (pl. *Madárról aláhulló, még össze nem vérzett*).

A *Berendezkedés* sajátossága a formák sokfélesége: a szabadversek mellett gyakoriak a strófákra tagolt, olykor rimes művek is. Ilyen a *Van valami nehézség*, amely folytatja a két ember kapcsolatát boncolgató motívumot. „*Van valami nehézség, / külön, bennem, / és emiatt benned is, igen, / különben nem.*” (24. o.) A forma, az egymást ölelő sorismétlések

(1. és 3. versszak, illetve 2. és 4. versszak 3. és 4. sora ugyanaz) utalnak arra, hogy a szubjektumból kiinduló érzelem miként folytatódik a mellette lévőben. A hatás és a válaszhatás szabályszerűségét jeleníti meg a sorok rövidege és a bennük foglalt mondanivaló: az aggodalom, a változás és a boldogság egymást erősítő és egymásba fonódó hullámaikat zárja le az ötödik versszak, amely a jelen és a múlt idő használatával véglegessé és végletessé teszi a negatív hangot.

Az ezt követő *Semmi sem változott* különös és beszédes képei az egyén atomizálódását ábrázolják, mind a megszólaló, mind a mellette lévő (megszólított) aspektusát illusztrálva. „*Egyenesített háttal bambulsz, / mint ügyetlen hadvezér, / aki még győztes csatáiban is rendre vesztve nyer, / ahogy átnézel a durcás füstként szállodogáló, / jelenednél gyorsabban telő / maradék jövőn...*” (25. o.) Az időmúlást érzékeltető hasonlat a képszerűséget erősíti, amely szintén jellemző a kötetre. A *Helyi nevezetesség* pl. egy kibontott hasonlatból építi fel a verset, ami voltaképp egy gondolatfolyam. Az erőteljes látványra példa a *Közepesen hűvös*, amely egy impresszió torzítottságából kiindulva egy jelenetet mutat, amely mozgalmassá válik. Az elsődleges vizuális tapasztalat egy történetleírás alakul, ahol a leírás origójából látott épület és lakóinak identitása bizonytalan és képlékeny. Ez utal az álmokra, amelyre a szöveg is reflektál: „*Rémálmaid türelmesek.*” (29. o.) Ennek segítségével, illetve az individuum elmosódása által az idő és a lét bizonytalanná válik.

Az élet egyik pillanatról a másikra való szélsőséges megváltozására *Az unokák* az egyik legelemibb példa. Bár a lakók cserélődnek egy-egy lakásban, valami mégis ott marad, aminek ugyanolyan joga van a léthez. Ha a kötet címe gondolunk, akkor ez a vers jelzője annak, hogy mi minden cserélődik vagy éppen marad ugyanaz a változás folytán, hogyan alakul a hordozott múlt. A szubjektum emlékei és a hely által őrzött momentumok új rendszert kénytelenek alkotni. *Már hónapok óta, pók pók, / lakunk itt*

békében. / Ez jogilag rendes, szabályos foglaltság, pók pók.” (32. o.) A versszakok első és utolsó sorvégein lévő mantrikus ismétlés (*pók pók*) ritmusossá, ugyanakkor nyomasztóvá teszi a hangzást. Az utolsó strofa minden sorvégén felbukkan ez az egy szó, amely amellett, hogy betetőzi a műben folyamatosan ott lappangó feszültséget, versszerkezeti szempontból is érdekes, hiszen az életükben megzavart pókok tragédiáját láthatjuk.

Az *Az a nap* című vers beemeli a közeletet – csakúgy, mint a *Ki tudja milyen arányban* vagy *Egy együttérző hangsúly eltökélt szándékával* – amelyet hatásossá tesz a versszakok elején álló anaforikus ismétlés is („*Ma van végre az a nap...*”). A vers felütése a végletekig lefokoz a negatív montázs-zsal, ahol a konkrét esettől (pl. a szatyor fülének elszakadása) az elvontig (pl. vádaskodás) minden rosszra fordul. Azonban már az első egységben felsejlik valami pozitív (egy régen írt regény befejezése), és a vers végén a pesszimista képből építi fel a reményt adó zárást. Az utolsó versszakban lévő mutatónévmás hangrendi és így jelentéstani megváltoztatása (az öt versszakon keresztül szereplő *az* névmás az utolsó egységben átvált közelre mutató párvára) konkrétá és aktuálisá teszi a vershelyzetet. A zárásban foglalt üzenet megfordítja az addig leírtakat, s hangsúlyozza, hogy bármilyen hétköznapi vagy lehetetlen helyzetről legyen szó, ott van az újrakezdés lehetősége.

Azonban az elszalasztott lehetőségek, illetve egy meg nem valósuló jövő olyan témák, amelyek a *Berendezkedés* több versének központi témájául szolgálnak (pl. *A síkból kiemelkedne, feltöltődne; Fejlemények; Régi idők rajzfilmjei*). A *Közletről nézve eltéveszted* című műben a *tehetetlenség* szó kiemelt helyen, a versszakok elején található. Az elvont főnévben foglalt tartalom körüljárása az előbbi versben bemutatott tendencia szerint halad: a konkrétól jut el az elvontig. A *tehetetlenség* először fizikai, érzékszervekkel (látás, hallás) tapasztalható jelenségként mutatkozik meg: „*A tehetetlenség rozsdaszínű, lomha*

és kattog, / száradt felmosóröngy szaga van...” (58. o.) – egy elromlott, régen használt géppel kerül párhuzamba, amely az elhanyagolás és a keserűség képeit idézi meg. Ezt követően egy szemléletes ellentéttel írja le: „...egy földre hullt, fél lepkeszárny. / Súly megmérhetetlen. Nebéz.” (58. o.) A fél lepkeszárny szókapcsolat a halált foglalja magában, amelyet a vers zárata is megfogalmaz.

Az apróságokra, a pillanatokra koncentráció többször megjelenik Nyerges Gábor Ádám kötetében. Az előző bekezdésben kiemelt versben az apró lepkeszárny földre hullásában megbúvó mindenre kiterjedő elmúlás is példája ennek. *A következő percekben érkezők* érzékletes, másodperceket megragadó indítása egy hosszan kibontott képet fest le. „Olyan ez, mint az eső, mikor felgyűlik / egészen valószínűtlen ablakkereteken, / melyeken formájuk, lejtésük, lakkozásuk / és miegyéb okán amúgy nem volna / lehetséges, de a víz mégis ott marad...” (63. o.) Az esőcseppek és az ablak találkozásának látványa átalakul egy monumentális és sűrű városképpé, amelyet egy meghökkentő elem – a borítón megjelenő sárkánygyík – megjelenése zavar meg. Ám ami a zavart okozza, hamar érdektelenségbe mosódik. Így a művet indító apró vízfolyam és lassú eltűnése ennek az apátiába fordulásnak a metaforájává válik.

A pár oldallal később olvasható *A meg nem érkezők* egy gondolatfolyamra emlékeztet. Az átható idő-téma a kezdő sorokban, illetve az egész versre jellemző szóhasználatban is megmutatkozik. „Ez a tavalyi jövő fakul majd épp ekkortájt képzeletté a végül / mégis elengedett meg nem érkezőkben, belül, valami kegyetlen / halványulású, tavalyból font, kacska ábrándd...” (69. o.) A szabadvers lezárása erőteljessé válik azáltal, hogy az utolsó sor csupán egy (kurzíván kiemelt) szóból áll: *talán*. A módosítószó elbizonytalanít, ugyanakkor felülír, hiszen a sorok közötti „*tavalyi jövő*” szókapcsolat egyszerre jelenti a lezárás és az újakezdés lehetőségét, amely a kötet-tematikába is szervesen beágyazódik.

A címadó *Berendezkedés* az utolsó költemény, így összegzés is. Az önmagára reflektáló mű „*tudniillik, ez egy afféle szenvedetlen, objektívféle vers*” (79. o.) magában foglalja azokat a meghatározó témákat, amelyek a kötet szervező erejét jelentik. Az idő és múlása, a tárgyak, amelyek voltaképpen relikviák, és ezek felhalmozása, két ember, s kapcsolatuk árnyalatai. „*Látom az arcod, azaz / emlékezem rá, azaz csak képzelem.*” (79. o.) Két ember viszonyának térbeli és időbeli vonatkozásai a múlt és a jelen tekintetében válik kényszerítő kérdéssé: vajon az, amire emlékezünk, azonos-e az egykor megtörténnel?

Berendezkedni néhány óráig vagy napig tart. A hordozott, elmosódó emlékek és az új kezdet szimbiózist alkotnak. Ahogy a felsejlő, soha nem létező jövő meghatározó szerepét hangsúlyozó *Abban a házban* című versben olvasható: „*olyasmikre emlékezem amik / aztán később talán soha nem is fognak megtörténni*” (73. o.). A keresés és a megtalálás közötti idő, az átmenet ad teret az én öntelmezésének, a lezárásnak és a kezdetnek.

(Nyerges Gábor Ádám: *Berendezkedés (versek 2014–2017)* PRAE.HU – PALIMPSZESZT, Budapest, 2018. 84 o. ISBN 978-615-5070-58-7)

